

առջնորդ Տ. Մեկքիսեզեկ Սրբազանի կարգադրութեամբ մէկ քանի կրթասէր անձերու գիտում ըլլալով, անմիջապէս 10 ոսկի նպաստ մը յանձնուեր է Սարըեան էֆէնի և կը յուսացուի որ ուրիշ նպաստողներ ալ պիտի ըլլան որովհետեւ Սարըեան էֆէնտի Զմիւռնիոյ մէջ ունեցած կարճ պաշտօնավարութեանը միջոցին նոր ապացոյց մը տուաւ թէ ինք կրթութեան անձնուէր ուսուցիչ մըն է:

— Առկէ երկու ամիս առաջ Թէհրանի հայերը հիմը դրին երկրորդ ազգ. երկեսո նախակրթարանի մը: Տէօպէթայ թաղին մէջ, նախագահութեամբ Բագարատ Ա. ին. Այս վարժարանը ընդարձակ սրահ մը պիտի ունենայ, պէտք եղած տեսն թատրոնի վերածուելու համար: Էյնութեան մասնախումբը կը կազմեն Մարտիրոս Խան Դաւիթեանեանց, Պ. Ալիքսան Թունեանց և ուրիշներ՝ տեսնապետութեամբ Յովհաննէս Խան Մասեհեանցի, Առայժմ 3000 թուման ծախսել որոշուած է, որուն 2000-ը արդէն ստորագրուած և ծախսուած է:

— Էլմիսանի Ս. Հայրապետը՝ 300 ոսկի զըրկեր է Պատրիարքարան, որ հանգանակուած է Պաքուի և այլ քաղաքացի մէջ, ի նպաստ կարօտելոց, նորին Ս. Օծութիւնն, այս առթիւ Պատրիարքարանէ ուզեր է նպաստից Սնտուկին ընդհանուր հաշիւն:

այս փոփոխութիւնից Լուսինեանի բառաղբերք նաեւ զարդարուած է 1246 պատկերներով, որոնցից 427-ը բոյսերի, 423-ը կենդանիների, իսկ ձիանցալ 396-ը այլ և այլ զործկերների անասին առարկաների և ին. պատկերներ:

Բառաղբեր սոյն Ա. հատորի գինն է 25 ֆրանք=10 ուրլի (թղթակագմ), երկրորդ և վերջին հատորը, որ դեռ մամուլի տակ է, արժեւում է նոյնպէս 25 ֆրանք:

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԹՐԱՅՈՅՑ ԱՂԵՅԻՆ ԷԼԵՄԵՆՏԱՐԻ.

Տոմար, զանազան գիտելիքների, վիճակագրական տեղեկութիւնների.

Կ. Պոլիս, տպագրութիւն Յ. Մատթէոսեան, գինն է 10 դրուշ:

Կ. Պոլսի աղգային հիւանդանոցի ընդարձակ օրացոյցի հրատարակութիւնն սկսուած է անցեալ տարուանից, բայց այս տարի աւելի կատարելութեան է հասցրած: Անունը օրացոյց է, բայց իսկապէս 450 երեսից բաղկացած բանասիրական և ուրիշ կարեւոր տեղեկութիւններով լի մի ժողովածու է: Բաւական է միայն օրացոյցի մի քանի հատուածի բովանդակութիւնը յիշենք, որ ընթերցողները զազախար ստանան այդ հրատարակութեան մասին: Բուն օրացոյցին հետեւում է «եկեղեցական, զպրոցական, բարեգործական, զբական, գիտական և արուեստաղիտական թուանշաններ» վերնադրով հատուածը, ուր ամիսի տեղեկութիւններ կան յայտնուած վերնադրի համաձայն զանազան անձնաւորութիւնների և հաստատութիւնների մասին, որ հեշտ չէ, նոյն իսկ բանասէր անձի համար հարկաւոր ժամանակ իսկոյն գտնել:

Այս թուակարգութեան կցուած է յատուկ անունների մի ցանկ, որով շատ դիւրատնում է ցանկացած թուականները գտնելու 40—76 եր. և Կ. Պոլսի Հայերը և իրենց պատրիարքները, վերնադրով հատուածը, թէ և համառօտ, բայց շատ շահեկան ուսումնասիրութիւն է Կ. Պոլսոյ պատրիարքների ժամանակագրութեան համար: Որքան մեզ յայտնի է, այս առաջին աշխատութիւնն է Կ. Պոլսոյ պատրիարքութեան մասին ուստի նորա հեղինակը՝ Հրանտ Ասատուր, որ և ամբողջի խմբագիրն է, արժանի է ամենայն շնորհակալութեան:

ՄԱՏԵՆԱԹՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզում հրատարակուել է իշխան Գուխոն Լուսինեանի ֆրանսահայ ընդարձակ պատկերազարդ բառագրքի Ա. հատորը, որը բաղկացած է ԺԴ+1061 եռասիւն էջերից և պարունակում է Ա—Ի տառերը: Սոյն նշխատութիւնը մինչև այժմ հրատարակուած ֆրանսահայ բառարանների մէջ ամենից ընդարձակն է. մենք համեմատելով մի քանի էջ նորայրի բառարանի հետ, տեսանք թէ Լուսինեան բառգիրքն անհամեմատ աւելի ճոխ է քան նորայրինը: Օրինակի համար. նորայր էջ 239, բ սիւնակ (Chipie—Chlorhydrigue) ունի 27 բառ, իսկ Լուսինեան ունի 224 բառ. նորայր էջ 461, բ սիւնակ (énéide—enfant) 14 բառ, Լուսինեան 22 բառ. նորայր էջ 83, բ սիւնակ (architrésorier—ardent) ունի 17 բառ, Լուսինեան 70 բառ. բացի

Այս հատուածի հետ «Առաքելական Աթոռ կաթողիկոսութեան ամենայն Հայոց» ժամանակագրութիւնը, բանասերների համար ամենից հետաքրքրական մասերն են: Վերջին հատուածը հրատարակուած էր անցեալ տարի եւս բայց այս անգամ նոր ձեռով եւ նոր մանրամասնութիւններով որ գրուած է բարձրաստիճան եկեղեցականի մը կողմէ: Այս ժամանակագրութիւնը մեր հին եւ նոր ժամանակագրութիւնների մէջ ամենից ճշտագոյնն է, բայց զերծ չէ մի երկու թերութիւնից, որի համար տեղի սղութեան պատճառով տարաբաղաբար այստեղ խօսել չենք կարող:

Բանասերների համար հետաքրքրական այս բաժիններից զատ՝ վիճակագրական տեղեկութիւններ կան Արմաշու Դպրեւանքի, Ա. Պոյոյ վարժարանների, Սանասարեան, Պէրպէրեան եւ ուրիշ վարժարանների եւ միւս ազգային հաստատութիւնների մասին: Այլ կամենում է փոքր ի շատէ ամփոփ տեղեկութիւն ստանալ մեր տաճկահայ եղբայրների գիտական, դպրոցական եւ բարեգործական վիճակի մասին, յանձնարարում ենք այս օրացոյցը, որի ամբողջ եկամուտը յատկացուած է մեր քրիստոնէական—բարեգործական մեծ հաստատութեան՝ Ազգային հիւանդանոցին:

Այս հատուածներից զատ՝ տեղեկութիւններ է պարունակում օրացոյցը այլ եւ այլ օգտակար զիտելիքների մասին եւ զարգարուած է Սրբազան Սրմանեան պատրիարքի եւ հիւանդանոցի զանազան տեսարանների պատկերներով:

ՅՈՒՅԱԿ ՀԱՅԵՐԷՆ ԶԵՌԱԳՐԱՅ Սանասարեան վարժարանի ի Կարին. կազմեց Հրաչեայ Յ. Աճառեան. Վիեննա. 1900թ. IX. + 37եր.

Վիեննայի Մխիթարեան Հայրերը մի գովելի ձևնարկութիւն են արել հրատարակելով հայ ձեռագիրների ցուցակը: Այս ձեռնարկութեան գլուխ գործոցը Հ. Տաշեանի ցուցակն է, որի օրինակով կազմում են եւ միւս փոքր ցուցակները: Ներկայ հրատարա-

կութիւնը Տաճկաստանի ձեռագիրների Ա. տետրակն է եւ Զ. հատորի սկզբնաւորութիւնը: Ցուցակը կազմել է մեր ամառորի աշխատակից պ. Հ. Աճառեան: Յարգելի պարոնը ապրիս է նախ ցուցակի համառօտութիւնը գերմաներէն լեզուով. յառաջարանը ցուցակագրած ձեռագիրների հաւաքման կարճ պատմութիւնն է եւ մի ընդհանուր տախտակով դադարաւ է ապրիս նկարագրած 43 ձեռագիրների նիւթի, մեծութեան, գրի, ծագման, գրելու տեղի եւ բովանդակութեան մասին: Մագաղթ ձեռագիրների թիւը 5 է, իսկ վեցերորդը կիսով չափ մագաղթ. ամենահին ձեռագիրը 986 թ. կարմիր գոյնով միջին երկաթագրով աւետարանն է, որի յիշատակարանները հետաքրքրական են նաեւ լեզուարանական տեսակէտով: Ըստ բովանդակութեան ցուցակագրուած ձեռագիրները մեծ մասով քնակաւարար աւետարաններ եւ ժամակարգութեան վերաբերեալ գրքեր են. մի օր. Մանրուսումն, 2. օր. Ժողովածու, մի օր. Տաթեկացու քաղաքի, մի օր. Վարք Հարանց, մի օր. գիրք Սահմանաց Դաւթի, մի օր. Յովհաննէս կաթողիկոսի պատմութիւնն, Ն. Լամբրոնացու գրութիւնները եւն: Ձեռագիրների նկարագրութեան կցուած է յստուկ անունների եւ նիւթերի ցանկ:

ՍՄԲԱՏ ՇԱՀԱԶԷԶԱՆ Յիւզղուքիւններ Վարդանանց տնի առիթով: Մոսկուա. 1901 թ. եր. 70. գինն է 75 կ.:

Հեղինակը Վարդանանց տնը պատկերացնելու համար համառօտ ժողովրդականացրած ձեռով պատմում է Հայոց թագաւորութեան բաժանումը Յունաց եւ Պարսից մէջ, անկումը, Վարդանանց պատերազմի պատճառներն ու Պարսից ձգտումները, ոչ իբրեւ պատմարան այլ հրապարակաօս, վարդապետ, որ իւր ունկնդիրներին որոշ ճշմարտութիւն է կամենում քարոզել: Հեղինակը իւր այս նպատակին հասնելու համար յարմար տեղերում կարում է իւր պատմածքի թիւը կենսական այս կամ

Հակացրը համառօտ կերպով պարզելու՝ անցեալի հետ կապելով: Հայ ընտանիքը հասարակ ընթերցողը որոնց համար անշուշտ զբոսած է այս գրքոյկը ոչ միայն փոքր իշատե՛ ծանօթութիւն կատանայ պատմական անշքերի մասին այլ և հեղինակի առաջնորդութեամբ որոշ կզրակացութիւններ կարող է հանել ներկայ կեանքի համար: Հեղինակի պատմութեամբ անպաճախ և պարզ ոճը աւելի կը խրաւրացնէ զբոյժի ընթերցանութիւնը. առանձնապէս յանձնարարում ենք ՎՊ և իՊ զլուսնեքը: Գրքոյկի վերջարանում հեղինակն իւր խօսքն ուղղում է կանանց դասին. «միակ դէնքը որ մենք այսուհետեւ պիտի գործ դնենք վտանգաւոր հոսանքների դէմ» — այդ մանուկների դաստիարակութիւնն է, որ նոյն իսկ բնութիւնից յանձնուած է ձեր մայրական խնամքին: Ողջ ուրեմն մեր կանայք ու տիկնայքն էլ խմանան, որ իրանց թանկագին քարերից ամենաթանկագինն է այն, որ նրանք լաւ մարդիկ պատրաստեն ազգի համար:»

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ

ԳԻՏԵԼԻԳՆԵՐ.

(Հարունակոտրիմ) *

Դաշտաճու՜ն. Դաշտամուկը փոքր կաթնասուն կենդանի է, որ պատկանում է կրծողների կարգին և համարեա բոլորովին նման է սովորական մկանը: Սա շատ փնտախար կենդանի է և տարածուած է Եւրոպայում: Ասիայում և հիւսիսային Ամերիկայում: Համարեա մինչև 20 տեսակ մկներ կան, որոնք բոլորն էլ անպայման փնտախար են. պատմութեանը նաշելով այնպիսի տարիներ են կելլ, որ դաշտամկները սաստիկ բազմանալով գիւղեր են աւերել, քանդել: Այդպիսի մի դէպք պատահել է 1802 թ. Ֆրանսիայի արեւմտեան մասում: Դաշտամկներն ունենում են դետնափոր որ-

ջեր, ուր հաւաքում են հացահատիկներ և շատ ուրիշ պտուղներ: Կղերը տարուայ մէջ շատ ձագեր են բերում: որի համար և բազմաթիւ լինելով, բոլորովին օգուտ չունենալով՝ վատ մեծամեծ փնտներ են հասցնում: Շները խողերը և զիշատիչ թռչունները մեծ ջարդ են տալիս սրանց, դաշտամկներից շատերը ցրտից ևս սատակում են:

Խակապէս մկներ ոչնչացնելու արմատական միջոցներ շատ քիչ կան. մնում է իրբե մի միջոց յոյս դնել նաեւ հենց իրան բնութեան վրայ, որը շատ անգամ ազատել, հացահատիկները մկների չափազանց յարձակութենքներից, որոնք պարբերաբար երեացել են և նորից ոչնչացել առանց մարդու օգնութեան և նրան անյատ պատճառներով:

Վերջին ժամանակներս ամենայն տեղ ահազին քանակութեամբ բազմացել են այս մկներից: Մասնաւոր մարդկանց համար զբոսար է և նոյն իսկ անկարելի կոխ մղել դաշտային մկների հետ. այսպիսի հանգամանքներում ցանկալի է, որ դաւառական վարչութիւնը ինքը միջոցներ ձեռք առնի, որպէսզի հնար լինի ընդհանուր ոյժերով մի բան անել: Փաւառական վարչութիւնը կարող է գործադրել կռուելու ամենատառաջնակարգ միջոցներից մէկը այն է պահել մկան ժանտատենդի լէֆլերեան Էպիլեի և հարկաւոր դէպքում բաժին հանել ցանկացողներին: Յիշենք մկներ ոչնչացնելու մի քանի միջոցներ, որոնցից ամենայնուային ներկայումս պէտք է համարել մկան ժանտատենդի վերոյիշեալ լեօֆլերեան բացիլների միջոցով արհեստական վարակումը:

Ա. Մկան ժանտատենդի լեֆլերեան բացիլները պահում են որոշ ամբութիւն և ընդարձակութիւն ունեցող սրուակների (прорезки) մէջ և ծախում են Ռուսաստանի միքանի տեղերում. այսպէս օրինակ՝ իրբե այդպիսի բացիլների վաճառատենդի յայտնի է Սարատովի նահանգի դաւառական վարչութեան բակտերիոլոգիական կոյարանը *:

* Վովկասով յիշեալ բացիլներից ձեռք բերելու համար կարելի է դիմել Վովկասի գիւղատնտեսական ընկերութեանը, որ ուրախութեամբ

* Տես Արարատ 1901 թ. համար Ա. հր. 34: